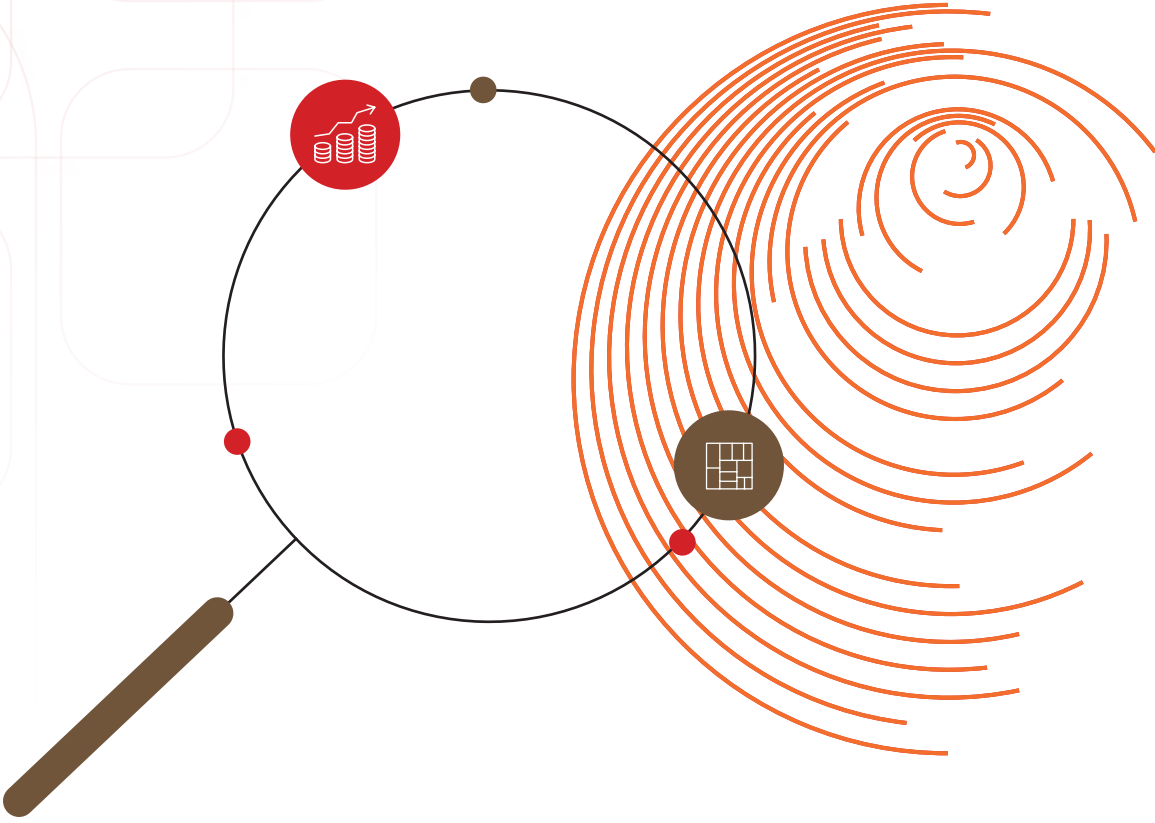
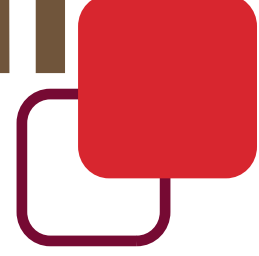

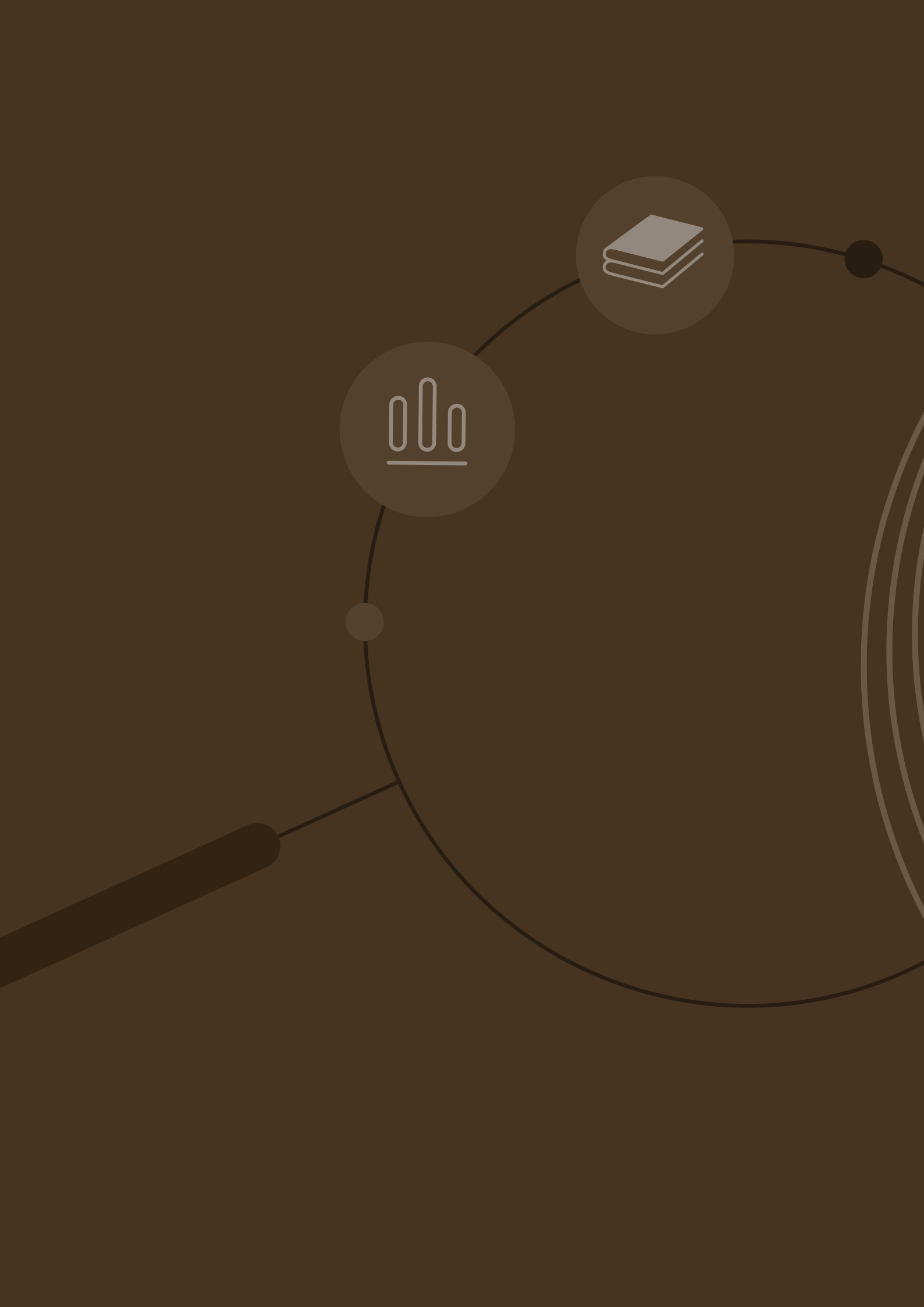
NİSAN 2026

EKONOMİ

GÜNDEMİ

- Parçalanmış Bir Dünyada Ticaret ve Kalkınma: Yapısal Reformlar Neden Belirleyici?
- Küresel Yoksulluğun Azaltılmasında Eğitimin Belirleyici Rolü
- Eşitsizlikten Kaçınma, Popülizm ve Küreselleşmeye Tepki: Bir Denge Modeli Analizi

Hazırlayanlar

Özgür Bayram Soylu
Mehmet Yücel Atış

Editör

Semra Gülen

Grafik Tasarım

Betül Berra Kurt

Enstitü Sosyal | Ekonomi Gündemi No. 6

Nisan 2026

Yayın Türü

Bülten

Yönetim Yeri

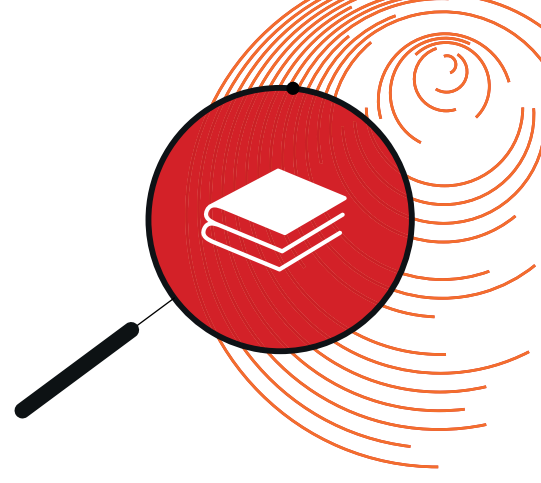
Burhaniye Mah. Hacı Reşit Paşa Sok. No. 18
Üsküdar / İstanbul

İletişim

0216 422 00 22

www.enstitusosyal.org

info@enstitusosyal.org

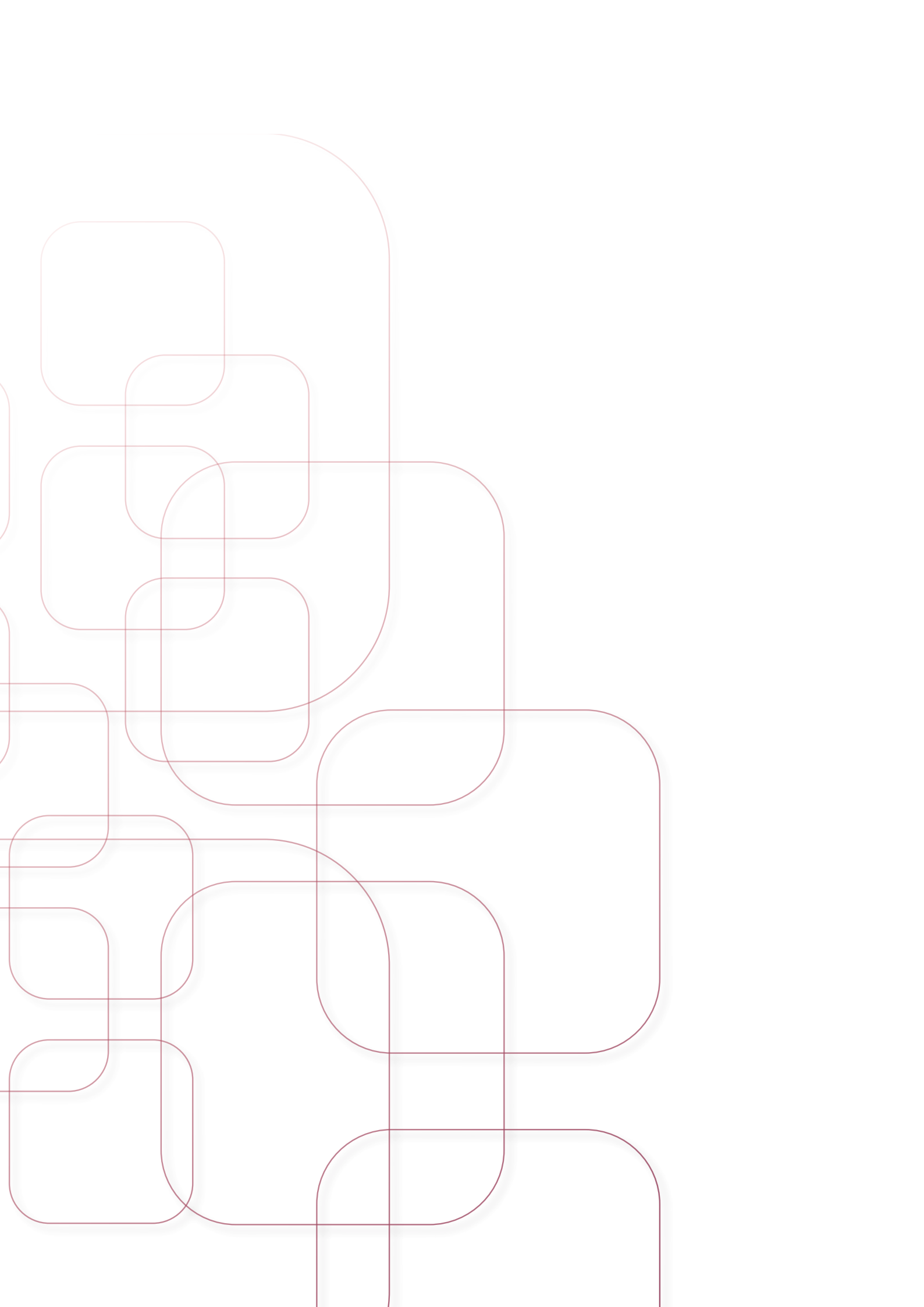

EKONOMİ

GÜNDEMİ

- Parçalanmış Bir Dünyada Ticaret ve Kalkınma: Yapısal Reformlar Neden Belirleyici?
- Küresel Yoksulluğun Azaltılmasında Eğitimin Belirleyici Rolü
- Eşitsizlikten Kaçınma, Popülizm ve Küreselleşmeye Tepki: Bir Denge Modeli Analizi

Küreselleşmenin Paradoksu: Büyüme, Eşitsizlik ve Kırılganlık Arasında Bir Dünya

Küreselleşme, son kırk yılda dünya ekonomisinin temel yönünü belirleyen başlıca süreçlerden biri olmuştur. Ülkeler arası ticaretin artması, üretim ağlarının uluslararasılaşması ve ekonomik sınırların görece esnekleşmesi, büyüme ve refah açısından önemli imkânlar doğurmuştur. Ancak bu süreç, genişleyen fırsatlarla beraber derinleşen dengesizliklerle ilerlemiştir. Büyümenin dağılımı ile fırsatlara erişim arasındaki uyumsuzluk, küresel ekonominin temel gerilim alanlarından biri hâline gelmiştir.

Bu çalışma, söz konusu gerilimi anlamaya yönelik bir çerçeve sunmayı

amaçlamaktadır. Küreselleşmenin ekonomik sonuçları ile bu sonuçların arkasındaki yapısal ve kurumsal dinamikler birlikte ele alınmakta; sürecin üretim ve büyüme boyutunun yanı sıra dağılım ve siyasal yansımaları da dikkate alınmaktadır.

Bu bağlamda temel soru açıktır: Küresel ölçekte artan entegrasyon neden aynı ölçüde kapsayıcı bir refah üretmemektedir? Bu soruya verilecek yanıt, mevcut dönüşümü anlamak ve daha dengeli bir ekonomik yapının hangi koşullar altında mümkün olabileceğini tartışmak açısından da belirleyicidir.

Parçalanmış Bir Dünyada Ticaret ve Kalkınma: Yapısal Reformlar Neden Belirleyici?

Trade and Development in a Fracturing World

Küreselleşme bugün köklü bir “parçalanma” (*fracturing*) gerçeğiyle karşı karşıyadır. Jeopolitik gerilimlerin tırmanması, iklim değişikliğiyle mücadele için devreye giren sanayi politikaları ve COVID-19 pandemisinin tedarik zincirlerinde verimlilik yerine dirençliliği zorunlu kılması, onlarca yıllık ekonomik bütünleşme düzenini sarsmaktadır. Dünya Ticaret Örgütündeki tıkanıklık ve gelişmiş ekonomilerin göç politikalarındaki sıkışma, düşük ve orta gelirli ülkeler (*low-and middle-income countries, LMICs*) için küresel entegrasyonu her zamankinden daha zorlu bir zemine oturtmaktadır. Bu zorlu konjonktürde gelişmekte olan ülkeler için kalkınmanın yolu artık sadece gümrük kapılarındaki engelleri kaldırmaktan geçmemekte; dışarıdaki koşullar ne kadar elverişsiz olursa olsun, rekabet gücünü belirleyen asıl faktörler içeride şekillenmektedir. Modern ekonomi yazınının bu konudaki öne çıkan içgörülerinden biri, söz konusu gerçeği belirgin biçimde ortaya koymaktadır: İç politika aslında bir dış ticaret politikasıdır. Başka bir deyişle, rekabet gücünü içerideki piyasa sürtünmeleri ve kurumsal atalet belirlemektedir. Nitekim küresel

ekonomideki türbülanslara verilen ülke tepkileri arasındaki derin asimetri, iç yapısal koşulların belirleyiciliğini açıkça ortaya koymaktadır.

1. ABD-Çin Ticaret Savaşında “Seyirci” Ülkeler

2018-2019 ABD-Çin ticaret savaşı, dış şokların kalkınma üzerindeki etkisini anlamak için eşsiz bir laboratuvar görevi görmüştür. Bu iki dev ekonomi birbirlerinin ihracat ürünlerine ağır gümrük tarifeleri uygularken, “seyirci” konumundaki diğer 197 ülkenin bu boşluğu doldurması bekleniyordu. Ancak veriler, bu fırsatın her ülke tarafından aynı etkinlikle kullanılmadığını kanıtlamaktadır.

Fajgelbaum ve diğerlerinin (2024) çalışmasının genişletilmiş analizi, ülkelerin kişi başına düşen GSYH (GDPPC) seviyesi ile ihracat performansları arasında güçlü bir korelasyon olduğunu ortaya koymaktadır. Kısa vadede 0,032, 2023 yılına kadar uzanan uzun vadede ise 0,035 olan eğim değerleri, zengin ülkelerin bu şoka çok daha pozitif tepki verdiğini göstermektedir.

Tablo 1. Gelir Grubuna Göre İhracat Tepkisi

Gelir Grubu (GDPPC)	Ortalama İhracat Büyümesi	İhracat Tepki Değişkenliği (Standart Sapma)
Yüksek Gelirli (>15,000 \$)	+%0,9	%18,4
Düşük Gelirli (<15,000 \$)	-%1,2	%30,5

Buradaki en çarpıcı bulgu, düşük gelirli ülkelerin bu fırsatı kaçırmalarının sektörel uzmanlaşmayla, ürettikleri ürün bileşimiyle, açıklanamayacağıdır. Heterojenlik tamamen ülkeye özgü faktörlere, iç sistemlerdeki yapısal rijitliklere dayanmaktadır. Zengin ülkeler küresel pazar payı kazanırken, düşük gelirli ülkeler iç piyasa engelleri nedeniyle küresel talebe yeterince hızlı yanıt verememiş ve pazar payı kaybetmiştir.

2. Faktör Piyasalarındaki Bozulmalar ve Ticaretin Önündeki Engeller

Ticaretin önündeki asıl engeller artık sınır hatlarını aşmış; temel kırılma noktaları faktör piyasalarındaki yapısal işlev kayıplarına kaymıştır. Bu sorunların giderilmesi, belirli bir sektörü değil, tüm ekonomiyi iyileştiren yatay politikalar olarak değerlendirilebilir:

- **İş Gücü Piyasası:** Brezilya'da sektörel geçiş maliyetlerinin yıllık ücretin 1,4 ila 2,7 katına ulaştığı tahmin edilmektedir; bu büyüklük, iş gücünün verimli

alanlara yeniden tahsisini yapısal olarak kısıtlamaktadır. İthalat rekabetiyle karşılaşan bölgelerde iş gücü kayıt dışı sektöre yönelmekte; kayıt dışılık kısa vadede bir tampon işlevi görse de kayıt dışı sektörün görece düşük verimliliği, bu geçişin gerçek gelir kayıplarını hafifletmek yerine derinleştirdiğini ortaya koymaktadır.

- **Sermaye Piyasası:** İhracat, yüksek işletme sermayesi gerektiren ve bu nedenle finansmana erişimin doğrudan rekabet gücünü belirlediği bir faaliyet alanıdır. Tunus'taki Tasdir+ programından elde edilen kanıtlar bu ilişkiyi somutlaştırmaktadır: Kredi kısıtlamalarının kaldırılması, firmaların ihracat hacimlerini %27 oranında artırmalarına olanak tanımıştır. Bununla birlikte finansmana erişim tek başına yeterli değildir. Hindistan'da Öncelikli Sektör Kredilendirme programı üzerine yürütülen araştırmalar, ihracatçı firmaların ihracat yapmayan firmalara kıyasla %28,6 daha yüksek sermayenin marjinal ürününe sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, kredi mevcudiyetinin ötesinde sermaye maliyetinin ihracatçılar için yapısal bir engel olmayı sürdürdüğüne işaret etmektedir.
- **Malzeme ve Sözleşmeler (Distorsiyon Merkeziyeti):** Liu (2019) tarafından geliştirilen "distorsiyon merkezietisi" (*distortion centrality*) kavramı, girdi sağlayan yukarı yönlü (*upstream*) sektörlerdeki yapısal bozulmaların tedarik zinciri boyunca kümülatif biçimde yayılarak tüm üretim ekosisteminin verimliliğini aşındırdığını

ortaya koymaktadır. Zayıf hukuk sistemleri ve mahkeme yoğunluğu, firmaları özel ve sofistike girdiler yerine standartlaştırılmış ve verimsiz girdiler kullanmaya zorlamaktadır. Bu durum, firmaların küresel rekabetçiliğini temelinden sarsmaktadır.

- **Bilgi ve Bilgi Piyasaları:** Nijerya'daki küçük ölçekli ihracatçılar üzerine yürütülen araştırmalar, bilgi eksikliğinin hâlâ fiziksel seyahat gibi maliyetli yöntemlerle aşılmaya çalışıldığını göstermektedir; bu durum, piyasaya giriş maliyetlerini orantısız biçimde artırmaktadır. Dijital platformlar bu sürtünmeyi kısmen azaltmış olsa da, kalite algısı ve görünürlük gibi yeni nesil engeller yapısal bir sorun olmayı sürdürmektedir.

3. Ticaretin Kurumsal Reformu **Tetikleme Gücü**

Ticaret politikası, siyasi elitler için aynı zamanda güçlü bir taahhüt mekanizması işlevi görmektedir. Çin'in DTÖ üyeliği sürecinde Başbakan Zhu Rongji'nin bu üyeliği içerideki zorlu reformları (örneğin *hukou* sistemi iyileştirmeleri) kilitlemek için kullanması bunun en somut örneğidir. Benzer şekilde, Hindistan'da gümrük vergilerinin düşürülmesi, firmaların politik bağlantılara olan bağımlılığını azaltarak kaynakların daha verimli dağılmasını sağlamıştır. Uluslararası ticaret anlaşmaları, standartları yukarı çeken bir zirveye doğru yarış (*race-to-the-top*) etkisi yaratarak kurumsal yapıların iyileşmesini ve düzenleyici uyumun güçlenmesini beraberinde getirmektedir. Ancak kurumsal reformun tetiklediği bu dönüşüm yalnızca

imalat sektörüyle sınırlı kalmamakta; hizmet sektörünü de doğrudan biçimlendirmektedir.

4. Hizmet Odaklı Kalkınma ve Dikey Politikalar

Erken sanayisizleşme riski altındaki LMICs için "hizmet odaklı kalkınma" giderek daha belirleyici bir strateji hâline gelmektedir. Nitekim hizmetlerin üretim zincirinden bağımsız olmadığına dair kanıtlar güçlenmektedir. Amodio ve diğerleri (2025), Uruguay sığır eti ihracatı örneğinde her 1 dolarlık artışın lojistikten hukuka kadar hizmet sektörüne 10 sentlik ek katkı sağladığını belgelemiştir; bu bulgu, söz konusu tamamlayıcılık ilişkisinin somut bir yansımasıdır. Gelecek perspektifinde, yapay zekâ ve uzaktan çalışma teknolojileri, iş gücü piyasasına erişim koşullarını köklü biçimde dönüştürmektedir. Hindistan'da yapay zekâ modellerine veri sağlama alanında gözlemlenen deneyim, kadınların ve gençlerin küresel hizmet pazarına coğrafi kısıtlamalar olmaksızın evlerinden katılabildiklerini ortaya koymaktadır. Bu dönüşüm, hizmetlerin de imalat sektörü gibi ölçek ekonomisi ve öğrenme etkileri yaratabileceğine işaret etmektedir.

5. Parçalanan Dünyada Kalkınmanın Yeni Çerçevesi

Parçalanan bir dünyada dış ticaret başarısı, gümrük kapılarından ziyade mahkeme salonlarında, dijital altyapılarda ve iş gücü piyasalarında kazanılmaktadır. Khandelwal (2025), bu gerçekten hareketle gelişmekte olan ülkeler için temel bir argüman ortaya koymaktadır: Sözleşme ortamındaki zayıflıklar, sermayeye erişim kısıtları, bilgi

sürtünmeleri ve iş gücü piyasalarındaki yapısal rijitlikler, küresel fırsatlara verilen tepkiyi doğrudan belirlemektedir. Dolayısıyla iç reformlar, klasik anlamda

bir yönetim meselesi olmanın ötesine geçerek dış ticaret performansının temel belirleyicisi hâline gelmektedir.

Kaynak: Khandelwal, A. (2025). *Trade and development in a fracturing world* (NBER Working Paper No. 34333). National Bureau of Economic Research. <http://www.nber.org/papers/w34333>

Küresel Yoksulluğun Azaltılmasında Eğitimin Belirleyici Rolü

*Distributional Growth Accounting: Education and the Reduction
of Global Poverty, 1980-2019*

1980'den 2019'a uzanan kırk yıllık dönemde dünya ekonomisi köklü bir dönüşüm geçirmiş; küresel kişi başı gelir reel olarak yaklaşık iki katına çıkarken, günlük 2,15 dolar olan aşırı yoksulluk sınırı altında yaşayanların oranı %47'den %14'e gerilemiştir. Bu dönüşümün arkasındaki ana itici gücü belirlemeye yönelik soru, standart büyüme muhasebesi yöntemlerinin eğitimin katkısını ne ölçüde eksik tahmin ettiğini de açığa çıkarmaktadır. Dünya Bankası Araştırmacısı Amory Gethin'in (2025) çalışması, bu soruya açık ve beklenmedik bir yanıt vermektedir: eğitim. Teknoloji, ticaretin serbestleşmesi ve kurumsal reformlar gibi sıkça öne çıkarılan açıklayıcı faktörlerin gölgesinde kalan eğitim, dağılımsal büyüme muhasebesi çerçevesiyle yeniden ele alındığında belirleyici rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Çalışma, yalnızca eğitimin bu bağlamdaki önemini tespit etmekle sınırlı kalmamakta; bu önemi sistematik biçimde ölçmekte ve yaygın kabul gören tahminlerin tablonun ne denli gerisinde kaldığını göstermektedir.

1. Kişi Başı Değil, Gruba Göre Büyüme

Gethin'in çalışmasının kavramsal yeniliği, "dağılımsal büyüme muhasebesi" adını verdiği yaklaşımda yatmaktadır. Standart büyüme muhasebesi, eğitimin katkısını ülke ortalamaları üzerinden hesaplamaktadır. Bir ülkedeki ortalama okullaşma yılına sabit bir getiri oranı uygulanmakta, elde edilen rakam büyümeyle ilişkilendirilmektedir. Ancak bu yaklaşım iki kritik sorunu görmezden gelmektedir.

Birincisi, küresel yoksulluk sadece en yoksul ülkelere odaklanarak ölçülemez; yoksullar tüm ülkelere dağılmış durumdadır ve bu durum ülke içi gelir dağılımı verilerinin kullanılmasını zorunlu kılar. İkincisi ve çok daha önemlisi, eğitimdeki artış vasıflı iş gücü arzını genişlettiğinde ücret yapısını da dönüştürür: Vasıflı işçi arzı arttıkça bu işçilerin görece ücretleri üzerindeki baskı da artarken, yoksul kesimin çoğunluğunu oluşturan vasıfsız işçilerin görece ücretleri yükselir. Standart büyüme muhasebesi bu genel denge etkilerini ihmal ettiği için eğitimin yoksulluğun azalmasındaki

gerçek katkısını üç kattan fazla (standart yöntemle %16, dağılımsal yöntemle %58) eksik tahmin etmektedir.

2. Verinin Büyüklüğü: 154 Ülke, Milyonlarca Hane

Bu çalışmada, dünya nüfusunun %97'sini temsil eden, 154 ülkeyi kapsayan ve 10 milyon bireye ait verileri içeren yeni bir mikro veri tabanı oluşturulmuştur. Buna ek olarak ilkökul, ortaokul ve yükseköğretim düzeyleri için ayrı ayrı özel getiri tahminleri hesaplanmış ve tarihsel gelir dağılımı istatistikleri analize bütünleştirilmiştir. Çerçeveyi doğrulamak amacıyla Hindistan, Endonezya ve ABD'de yürütülen büyük ölçekli eğitim reformlarından yarı deneysel kanıtlar da kullanılmıştır.

Bulgulara göre eğitim, küresel ekonomik büyümenin yaklaşık %45'ini, en yoksul %20'nin vergi öncesi gelir artışının ise yaklaşık %60'ını (tam değerle %58) açıklamaktadır. Getiri oranları ve ikame esnekliği gibi parametreler için daha geniş aralıklar kullanıldığında, eğitimin bu kesimin gelir artışındaki payı %50 ila %100 arasında değişmektedir. Bu sonuçlar, son derece muhafazakâr varsayımlar altında bile

Tablo 1. Eğitimin Küresel Büyüme ve Yoksulluğun Azalmasındaki Payı

~%45	~%60	>3x
Küresel büyümede eğitimin payı (1980-2019)	En yoksul %20'nin gelir artışında eğitimin katkısı	Standart yöntemlerin eğitimin katkısını eksik tahmin etme oranı

eğitimin, küresel yoksullar için gerçekleşen büyümenin en az yarısından sorumlu olduğunu ortaya koymaktadır.

3. Vasıflara Olan Talebin Rolü: Teknolojik Değişim ve Eğitim Arasındaki Denge

Çalışmanın önemli bir diğer bulgusu, eğitimin etkisinin beceriye yönelik teknik değişimle olan etkileşiminden kaynaklandığına işaret etmektedir. Son kırk yılda dijital teknolojiler vasıflı işçilere olan talebi orantısız biçimde artırmıştır. Bu değişim, eğitim arzının yeterince hızlı genişleyip genişlemediğine göre ülkeden ülkeye son derece farklı sonuçlar doğurmaktadır. ABD'de üniversite eğitiminin talebin gerisinde kalması eşitsizliği derinleştirirken, küresel ölçekte eğitim genişlemesi özellikle gelişmekte olan ekonomilerde yoksulların gelirlerini artırmayı başarmıştır. Bu bulgu, yapay zekâ ve otomasyon teknolojilerinin iş gücü piyasalarını yeniden biçimlendirdiği günümüz bağlamında özel bir anlam taşımaktadır. Geçmiş deneyim, beceriye yönelik teknik değişimin kazananlarını ve kaybedenlerini büyük ölçüde eğitim arzının bu değişime uyum sağlama kapasitesinin belirlediğini göstermektedir. Büyük ölçekli otomasyon dalgasının yarattığı talep baskısını karşılayacak nitelikli iş gücünden yoksun ekonomiler için bu dönüşüm bir fırsattan çok yapısal bir kırılma kaynağına dönüşebilecektir.

4. Kapsayıcı Büyümenin Kaldırıcı Olarak Eğitim

Bulgular, eğitimin küresel yoksulluğun azalmasındaki rolünün standart tahminlerin çok ötesine geçtiğini ortaya

koymaktadır. Bu sonucun analitik önemi yalnızca büyüklüğünde değil, mekanizmasında yatmaktadır. Eğitim genişlemesi iki ayrı kanaldan yoksulların gelirini artırmaktadır: Birincisi, bireylerin kendi beşerî sermayelerini geliştirerek daha yüksek ücretli işlere erişmesini sağlayan doğrudan etki; ikincisi ve çok daha az tartışılan ise ikame etkisi. Bu ikinci kanal, eğitim yatırımlarının doğrudan eğitim almayan bireylerin gelirlerini de

olumlu etkilediği anlamına gelmektedir. Dağılımsal büyüme muhasebesi, bu kanalı da hesaba kattığında eğitimin gerçek katkısı yeniden boyutlanmaktadır. Dolayısıyla eğitim yatırımları, salt bireysel fırsatları genişletmenin ötesinde, iş gücü piyasalarındaki yapısal dönüşüm aracılığıyla tüm gelir grupları üzerinde kapsayıcı bir etki yaratma potansiyeli taşımaktadır.

Kaynak: Gethin, A. (2025). Distributional growth accounting: Education and the reduction of global poverty, 1980-2019. *The Quarterly Journal of Economics*, 140(4), 2571-2618. <https://doi.org/10.1093/qje/qjaf033>

3 Eşitsizlikten Kaçınma, Popülizm ve Küreselleşmeye Tepki: Bir Denge Modeli Analizi

Inequality Aversion, Populism, and the Backlash against Globalization

Batı demokrasilerinde 2010'lu yıllarla birlikte yükselen popülizm dalgası, siyaset bilimi ve sosyoloji literatüründe ağırlıklı olarak kültürel tepki, kurumsal güvensizlik ve kimlik siyaseti gibi kavramlarla açıklandı. Pástor ve Veronesi (2021) ise bu olguya finans ekonomisinin analitik araçlarıyla yaklaşarak farklı bir soru soruyor: Rasyonel davranan seçmenler ve piyasalar göz önüne alındığında, popülist tepki hangi koşullar altında içsel bir denge çıktısı olarak ortaya çıkar? Bu soruyu yanıtlamak için yazarlar, iki ülkeden oluşan sürekli zaman içinde çalışan bir genel denge modeli kuruyor. Söz konusu modelin temel katkısı, popülizmi dışsal bir şok ya da irrasyonel bir tercih olarak ele almak yerine, büyüme sürecinin yarattığı eşitsizliğe verilmiş rasyonel bir optimal yanıt olarak türetmesinde yatmaktadır.

1. Modelin Analitik Yapısı

Çalışmada, iki ülkeden oluşan ve sürekli zaman çerçevesinde işleyen bir genel denge modeli kurulmaktadır. Modelde iki tip ajan bulunmaktadır ve bu ajanlar arasındaki temel ayırım, riskten kaçınma düzeylerinden kaynaklanmaktadır. ABD

ajanları görece daha düşük riskten kaçınma eğilimine sahipken, dünyanın geri kalanını (*rest of the world*, RoW) temsil eden ajanlar daha yüksek riskten kaçınma eğilimi taşımaktadır. Bu asimetrik yapı, küresel sermaye piyasalarında içsel bir sigorta mekanizmasının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Nitekim düşük riskten kaçınma eğilimine sahip ABD ajanları, daha yüksek riskten kaçınan RoW ajanlarına fiilen sigorta sunmakta; bu durum ise ABD ajanlarının finansal varlık getirilerinden orantısız biçimde daha yüksek pay elde etmesini mümkün kılmaktadır.

Küreselleşme sürecinde bu mekanizma zaman içinde kümülatif bir etki yaratarak tüketim dağılımının sağa çarpık bir yapı kazanmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda eşitsizliğin temel belirleyicisi, alt gelir gruplarının mutlak anlamda geride kalmasından ziyade, üst gelir gruplarının tüketim düzeylerinin orantısız biçimde artmasıdır. Seçmen davranışı açısından belirleyici olan unsur ise mutlak refah düzeyinden çok göreceli konumdur. Özellikle elit kesimlerle olan karşılaştırmalı konum algısı, ekonomik eşitsizliklerin siyasal tepkilere dönüşmesinde kritik bir rol

oynamaktadır. Bu çerçevede söz konusu dinamik, zamanla ekonomik ayrışmanın ötesine geçerek siyasal düzlemde bir kırılma potansiyeli üretmektedir.

2. Temel Teorik Çıkarımlar

Modelin en sezgisel olmayan çıkarımı, eşitliğin bir lüks mal işlevi görmesidir. Ekonomi büyüyüp toplam refah arttıkça bireylerin marjinal tüketim faydası azalmakta; bu noktada seçmen, küreselleşmenin sona ermesi durumunda yaşayacağı mutlak tüketim kaybını rasyonel bir bedel olarak kabul etmektedir. Zira elitlerle arasındaki tüketim makasını kapatarak elde edeceği görece eşitlik hissinin faydası, kaybedilen tüketim birimlerinin getirisinin önüne geçmektedir.

3. Ampirik Sınama: Kesitsel Bulgular

Çalışma modelin teorik öngörülerini Avrupa ülkelerinin seçim verileriyle sınamaktadır.

2014 Avrupa Parlamentosu seçimleri ve 2017 öncesindeki ulusal parlamento seçimlerini kapsayan veri setinde popülist partilerin oy oranları bağımlı değişken olarak kullanılmaktadır. Ampirik bulgular modelin öngörülerıyla üç temel boyutta örtüşmektedir.

Birincisi, gelir eşitsizliği ile popülist oy arasındaki ilişki: Gini katsayısı yüksek ülkelerde popülist partilere verilen destek anlamlı biçimde artmaktadır. Bu bulgu, eşitsizliğin siyasi tercihler üzerindeki doğrudan etkisini teyit etmekte ve modelin “Eşitlik bir lüks maldır” çıkarımını ampirik olarak desteklemektedir.

İkincisi, finansal derinlik ile popülizm arasındaki ilişki: Finansal piyasaların görece gelişkin olduğu ülkelerde popülist oy oranı daha yüksek seyretmektedir. Bu olgu, modelin risk asimetrisi mekanizmasıyla doğrudan örtüşmektedir; zira derin finansal piyasalar küreselleşmenin

Tablo 1. Modelin Beş Temel Çıkarımı

Çıkarım	Analitik İçerik
Eşitlik bir lüks maldır.	Eşitsizlikten kaçınma gelir düzeyiyle birlikte artmaktadır. Bu nedenle popülist tepki yoksulluk krizlerinde değil, güçlü büyüme dönemlerinde daha belirgin hâle gelmektedir.
Büyüme eşitsizliği artırır.	Sermaye getirilerindeki tercih heterojenliği küreselleşme ortamında zaman içinde birikmektedir. Refah arttıkça elitler ve geride kalanlar arasındaki tüketim farkı sistematik olarak genişlemektedir.
Popülist tepki kaçınılmazdır.	Model, büyüme-eşitsizlik-popülizm-otarşi döngüsünün tüm parametreleri için er ya da geç gerçekleşeceğini göstermektedir. Küreselleşme kendi sonunun koşullarını bizzat üretmektedir.
Üç kırılma göstergesi	Yüksek Gini katsayısı, derin finansal piyasalar ve ticaret açığı; ülkelerin popülizme duyarlılığını hem teorik tahminlerde hem de kesitsel veride anlamlı biçimde artırmaktadır.
Otarşi rasyonel olabilir.	Riskten kaçınan seçmenler küreselleşmeden görece az yararlandığı için otarşinin maliyetine de görece az katlanmaktadır. Bu asimetri, popülist oy kullanmayı bireysel fayda maksimizasyonu ile tutarlı kılmaktadır.

getirilerini daha yoğun biçimde elitlere aktarmaktadır.

Üçüncüsü, dış ticaret dengesi ile popülist oy arasındaki ilişki: Cari açık veren ülkelerde popülist partilere verilen destek anlamlı biçimde artmaktadır. Bu durum, küresel entegrasyonun derinleştirdiği eşitsizlikten kaçınmanın seçmen davranışını nasıl şekillendirdiğini somut biçimde ortaya koymaktadır. Söz konusu bulgular kontrol değişkenleri dâhil edildiğinde de istatistiksel olarak sağlamlığını korumaktadır.

Teorik çıkarımlarla ampirik bulgular arasındaki en çarpıcı örtüşme, popülist baskının zamanlamasına ilişkindir. Model, bu baskının resesyon dönemlerinde değil istikrarlı büyüme dönemlerinde zirveye ulaşacağını öngörmektedir; zira büyüme dönemlerinde tüketim eşitsizliği en hızlı biçimde derinleşmektedir. Bu öngörü, 2008 küresel finansal krizinin hemen ardından değil, sonrasındaki toparlanma döneminde popülizmin yükseldiği tarihsel gözlemiyle örtüşmektedir. Resesyon dönemlerinde elitlerin göreceli kayıpları artmakta ve tüketim makası geçici olarak kapanmaktadır; oysa büyüme dönemlerinde bu makas yeniden açılmakta ve siyasi tepki birikmektedir.

4. Küreselleşmenin İçsel Kırılganlığı ve Popülizmin Ekonomi Politikası

Bu çalışma, popülist tepkinin yalnızca siyasi bir olgu olmadığını, bunun ötesinde ekonomik büyüme, tercih heterojenliği ve eşitsizlik arasındaki içsel bir dinamiğin kaçınılmaz çıktısı

olduğunu ortaya koymaktadır. Model, popülizmi dışarıdan dayatılan bir şok ya da irrasyonel bir seçmen tercihi olarak değil, küreselleşmenin kendi işleyişinden doğan bir denge sonucu olarak türetmektedir. Bu ayırım, çalışmanın literatüre en özgün katkısını oluşturmaktadır.

Küreselleşme ortamında riskten kaçınma asimetrisi, büyümenin getirilerini sistematik olarak elitler lehine dağıtmakta ve tüketim eşitsizliğini zaman içinde derinleştirmektedir. Seçmenler mutlak tüketim düzeyleri değil, göreceli konumları (özellikle elitlere kıyasla konumları) temelinde tercih oluşturduğundan, bu birikim belirli bir noktada siyasi bir kırılmaya dönüşmektedir. Eşitliğin bir lüks mal işlevi gördüğü bu çerçevede, büyüme arttıkça seçmenin küreselleşmenin maliyetine katlanma isteği azalmakta ve otarşi giderek daha tercih edilen bir seçenek hâline gelmektedir.

Modelin en güçlü ve en sezgisel olmayan iddiası, bu döngünün (büyüme, eşitsizlik, popülizm, otarşi) kaçınılmaz olduğudur. Çalışma, aktörlerin tercihleri heterojen olduğu sürece küreselleşmenin önünde sonunda, ne kadar uzun sürerse sürsün, popülist bir oyla tersine çevrileceğini göstermektedir. Bu çerçevede seçmenler küreselleşmeyi sonlandırma yoluna gittiklerinde bunu irrasyonel bir tercih olarak değil, kendi fayda maksimizasyonlarını yapan rasyonel aktörler oldukları için yapmaktadırlar. Pástor ve Veronesi'nin (2021) ifadesiyle küreselleşme, kendi yıkımının tohumlarını taşımaktadır.

Kaynak: Pástor, L., & Veronesi, P. (2021). Inequality aversion, populism, and the backlash against globalization. *The Journal of Finance*, 76(6), 2857–2906. DOI: 10.1111/jofi.13081

Büyümenin Vaadini Gerçekleştirmek: İç Reform, Eğitim ve Eşitsizliğin Siyaset Ekonomisi

Bu sayıda bir araya getirilen üç makale, küreselleşmenin işleyişine ilişkin birbirini tamamlayan ve birlikte daha güçlü bir açıklama gücü taşıyan bulgular ortaya koymaktadır. Söz konusu bulgular, ortak bir örüntüye işaret etmektedir: Küreselleşme ekonomik büyümeyi hızlandırmakta; ancak büyümenin yarattığı getiriler, piyasa mekanizmaları ve kurumsal kısıtlar aracılığıyla asimetrik biçimde dağılmaktadır. Bu asimetri derinleştikçe toplumsal eşitsizlik artmakta, siyasal sistem üzerindeki baskı yoğunlaşmakta ve nihayetinde ekonomik entegrasyonun sürdürülebilirliği içsel bir gerilime dönüşmektedir.

Khandelwal (2025), ticaret fırsatlarına erişimdeki asimetrinin temel belirleyicisinin sektörel uzmanlaşma değil içsel kurumsal kapasite olduğunu savunmaktadır. Gethin (2025), bu kurumsal kapasitenin en güçlü ve en kapsayıcı belirleyicisinin eğitim olduğunu göstermektedir; üstelik eğitimin dağılımsal etkileri, ikame mekanizması aracılığıyla standart büyüme muhasebesi

yaklaşımlarının sistematik olarak eksik tahmin ettiği bir büyüklüğe ulaşmaktadır. Pástor ve Veronesi (2021) ise büyümenin yarattığı eşitsizliğin, rasyonel seçmen davranışı aracılığıyla nasıl siyasal bir kırılmaya dönüştüğünü ve küreselleşmenin kendisini içsel bir çelişkinin taşıyıcısı hâline getirdiğini çözümlemektedir.

Bu üç çalışmanın kesişiminde ortaya çıkan temel çıkarım, küresel büyümenin sürdürülebilirliğinin yalnızca ticaretin serbestleşmesine indirgenemeyeceğidir. Kurumsal kapasitenin derinleştirilmesi, eğitim yatırımlarının kapsayıcı büyümenin stratejik bir bileşeni olarak önceliklendirilmesi ve eşitsizliğin siyasal kırılma potansiyeline dönüşmeden önce yönetilmesi, bütünlük bir yapısal dönüşüm programının eş anlamlı bileşenleri olarak ele alınması gerekmektedir. Bu bütünlük sağlanamadığında, ekonomik büyüme kısa vadede kazanımlar üretse dahi, orta ve uzun vadede toplumsal ve siyasal kırılma potansiyeli derinleştirme potansiyeli taşımaktadır.

